Seitenstetten, Benediktinerstift, Cod. 31 [heute: Cambridge/USA, Harvard University, Houghton Library, MS Lat. 121]

, 50.

" poteſt, ne legam inſtitutionum libros, quos contra gentes
" ſcripſit fortiſſime? Qui de ira Dei quoque et opificio
" duo volumina edidit; quem quisquis legerit: dialogum Ci-
" ceronis exſcriptum reperiet."
" Audi ergo quod Lactantius, vir poetarum et philoſopho-
" rum notitia, et Ciceronis facundia, ſed etiam quae
" cuncta tranſcendit, catholica religione clariſſimus, primo
" ſuarum inſtitutionum libro ait: Neſciunt quis ſit li-
" centia poetica modus: quousque progredi fingendo liceat."
" Lactantius Firmianus, et ipſe vir magnus in eo libro,
" quo Gentilium erroribus exarmatis, fidem noſtram,
" quantum quivit, armavit, omnemque hanc Deorum
" ſcenam mirabili et laudabili curioſitate detexit. In
" eo opere anguſto atque aliis ſequentibus viam fecit.
" Quomodoque multa de prima Deorum inventione diſſe-
" ruiſſet, ſic adjecit: Denique ipſi Reges, quomodo cari
" fuiſſent iis, quorum vitam compoſuerant!"

De Lactantio vid. Dupin in Biblioth. nouv. des auth. eccleſ. T. I. pag. 324. Pope Blount in cenſ. celebr. Auth. pag. 216.

2.

Q. S. Fl. Ter-
tuliani Apolo-
geticus.
228a – 270b

Q. Septimii Florentis Tertulliani Apologeticus adverſus gentes, qui incipit: " Si non licet vobis" &c. Promittitur duplex de Tertulliano teſtimonium S. Hieronymi, primum eſt: Tertullianus preſbyter, quod dedit in Catal. Scriptor. eccleſiaſt. alterum: Quid Tertulliano eruditius &c. quod habetur in S. Hieronymi Epiſt. ad Magnum, oratorem Rom. ubi de ſcript. criſt.

De Tertulliano, ejusque ſcriptis vid. Dupin Nouv. Bibl. des aut. eccleſ. T. I. pag. 90. et ſeqq.

Seitenstetten, Benediktinerstift, Cod. 31 [heute: Cambridge/USA, Harvard University, Houghton Library, MS Lat. 121]

, 51.

Die Handschrift befindet sich jetzt (1991) in Cambridge / Massachusetts, Harvard College Library, MS Lat. 121 (laut Institut für Deutsche Philologie des Mittelalters in Marburg, Exkursionsprogramm S. 27

Cod. XXXI. deest

Chartac. Fol.

1.
3.7.

Sæc. 15to exaratus; Continentur in eo

1.

Speculum humanæ ſalvationis.

Speculum humanæ ſalvationis, i. e. hiſtoriam J. Chriſti et B. V. Mariæ metrice deſcriptam. Abſolvitur totum opus 44. capitibus, quæ duplex præcedit proœmium. Primum ita inchoat:

"Incipit Prohemium cujusdam nove compilationis,
"cujus nomen et titulus eſt ſpeculum humanæ ſalvationis
"Expediens videtur et utile quod primo in hoc prohemio ponatur,
"De quibus materiis et hiſtoriis in quolibet capitulo dicatur.
"Et qui diligenter hoc prohemium perſtuduerit,
"De facili totum librum quaſi intelligere potuerit.
"In capitulo primo agitur de caſu Luciferi et ſuorum Sociorum
"Et de formatione Ade et eve et dignitate eorum.

Et ſic Epitome datur de ſingulis capitibus. Finit hoc proœmium hisce:

"In 44o capitulo agitur de ſeptem gaudiis ejusdem glorioſe Virginis,
"Et ſic terminatur capitula hujus libelli et voluminis.
"Prædictum librum de contentis hujus libri compilari,
"Et propter pauperes prædicatores apponere curari.
"Qui ſi forte nequiverunt totum librum comparare,
"Si ſciunt hyſtorias poſſunt de ipſo prohemio prædicare.
explicit thema.

Jam ſequitur alterum proœmium, in quo author prædicatores inſtruit, quomodo hoc opere ad inſtruendos fideles utantur. Incipit:

(qui) "Ad juſtitiam erudiunt multos
"Fulgebunt juſti quaſi ſtellæ in perpetuas æternitates.

Finito hoc proœmio incipit primum caput ipſius ſpeculi ita:

"Incipit Speculum humanæ ſalvationis
"De quo patet caſus hominis et modus reparationis.
"In hoc ſpeculo poteſt homo conſiderare,
"quam ob cauſam Creator omnium decreverit hominem creare" etc.

Seitenstetten, Benediktinerstift, Cod. 31 [heute: Cambridge/USA, Harvard University, Houghton Library, MS Lat. 121]

, 52.

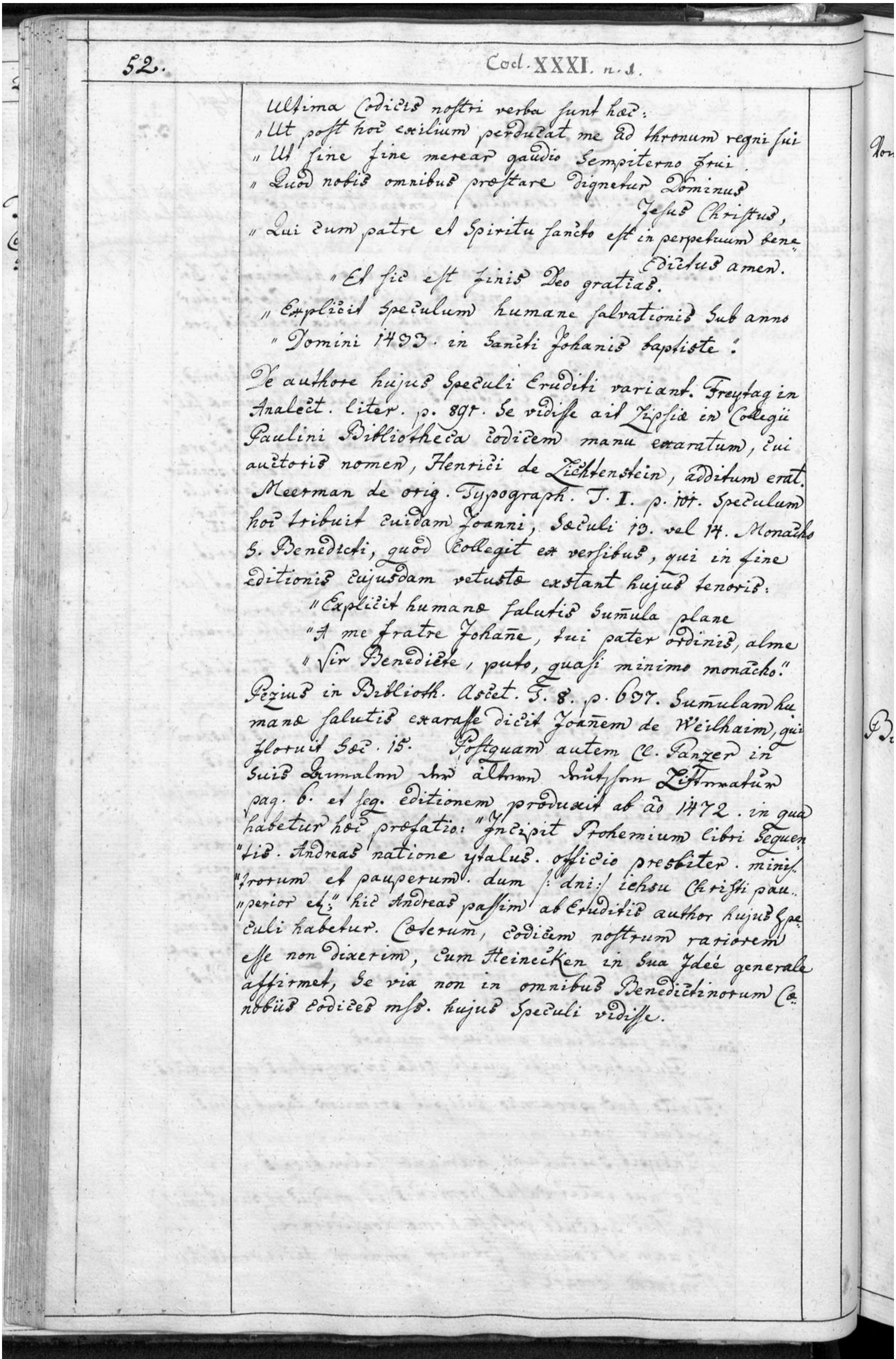

52. Cod. XXXI. n. 1.

Ultima Codicis nostri verba sunt hæc:

"Ut post hoc exilium perducat me ad thronum regni sui
"Ut sine fine merear gaudio sempiterno frui.
"Quod nobis omnibus prestare dignetur Dominus Jesus Christus,
"Qui cum patre et Spiritu sancto est in perpetuum benedictus amen."
"Et sic est finis Deo gratias.
"Explicit Speculum humane salvationis Sub anno
"Domini 1493. in Sancti Johanis baptiste."

De authore hujus Speculi Eruditi variant. Freytag in Analect. liter. p. 891. se vidisse ait Lipsiæ in Collegii Paulini Bibliotheca codicem manu exaratum, cui auctoris nomen, Henrici de Lichtenstein, additum erat. Meerman de orig. Typograph. T. I. p. 101. Speculum hoc tribuit cuidam Joanni, Seculi 13. vel 14. Monachi S. Benedicti, quod collegit ex versibus, qui in fine editionis cujusdam vetustæ exstant hujus tenoris:

"Explicit humane salutis sumula plane
"A me fratre Johañe, tui pater ordinis, alme
"Vir Benedicte, puto, quasi minimo monacho."

Pezius in Biblioth. Ascet. T. 8. p. 697. Sumulam humane salutis exarasse dicit Joañem de Weilhaim, qui floruit Sec. 15. Postquam autem Cl. Panzer in suis Annalen der ältern deutschen Litteratur pag. 6. et seq. editionem produxit ab ao 1472. in qua habetur hæc præfatio: "Incipit Prohemium libri Sequentis. Andreas natione ytalus. officio presbiter. ministrorum et pauperum. dum [: dni :] iehsu Christi pauperior est;" hic Andreas passim ab Eruditis author hujus Speculi habetur. Cæterum, codicem nostrum rariorem esse non dixerim, cum Heinecken in sua Idée generale affirmet, se viæ non in omnibus Benedictinorum Cœnobiis codices mss. hujus Speculi vidisse.

2.

Von dem Adel.

De nobilitate idiomate teutonico, ejusdem cum priore ſaeculi. Tituli loco, quo caret, in fronte ejus interrogatur: "Was iſt Adel?" Et reſpondetur: "Adel iſt ſtette gotliche "und bruderliche lieb Adel iſt vollkomne tugend in "allen geſchefft gotes nicht allain in dem menſchen, auch "in allen zamen und wilden tyren! etc.

Proxima ſectio inſcribitur: "Von wann der Adel komen "iſt"; et talium inſcriptionum habentur octodecim, quarum ultima eſt: "Von den Wappen". Opuſculum hoc quinque foliis abſolvitur. De auctore adhuc nihil reperi.

3.

Bulla aurea.

Bulla aurea, ſeu lex illa Carolina, quam Carolus IV. Rom. Imp. in comitiis Norimberg. ão 1356. habitis promulgavit. Foliis conſtat 17, capitibus 30, in quibus ad Concordiam inter Electores fovendam, et pacificam Regis Roman. electionem procurandam, forma, ſeu modus et ritus procedendi in celebranda ſive Roman. Regis, ſive Imperatoris electione, et Singulorum eligentium numerus, officia, locus, comitatus ac jura determinantur, aliaque plura Statuuntur ad generale imperii regimen pertinentia. Auream Bullam duplici conſtare conſtitutione, ſatis jam notum eſt. Prima promulgata eſt ab Imperatore in comitiis Norimberg. 1356. regnorum ejus ão decimo, Imperii vero primo, capitibus 23. et incipit: "In nomine Sancte et indivi"due Trinitatis feliciter amen. Karulus quartus divi"na favente clementia romanorum imperator Semper "auguſtus et bohemie rex ad perpetuam rei memoriam. "Omne regnum in ſe diviſum deſolabitur Nam principes "ejus facti ſunt Socii furum." Ultimum hujus primæ

Conſtitutionis caput incipit: "Quociens inſuper in imperatoris vel Regis Romani preſencia miſſarum Solempnia" etc. Secunde conſtitutionis principium, a Carolo IV. in comitiis Mediomatricenſibus ſeu Metenſibus aº Imperii ſui ſecundo promulgate, in codice noſtro pro ſe fert Titulum: Alie Conſtitutiones, et incipit: "Infra ſcripte leges promulgate "ſunt in Curia Mentenſi (a) per dominum Carolum quar"tum Romanorum imperatorem et bohemie Regem et au"guſtum año domini Milleſimo Trecenteſimo Quinquage"ſimo ſexto" etc. Septimum ſeu ultimum Secunde conſtitut. caput his deſinit: "quorum converſatione pari"ter et doctrina in linguis ipſis valeant erudiri." Quibus ſubjungitur: "Explicit aurea bulla Hic eſt finis auree bulle". Vid. Thulemarium de Bullis. Lambec. in Bibl. Vindob. Libr. 2. Cap. 8. pag. 815. et ſeqq. et quos adducit Lipenius in Biblioth. juridica T. I. voce Aurea Bulla.

(a) in editionibus: Metenſi.

4.

Ordo et forma coronationis et unctionis Regis et Regine Rom.

"De ordine et forma coronationis et unctione Regis et Regine Romanorum." Hoc eſt antiquum illud Ceremoniale, quod in coronatione et conſecratione Imperatoris, vel Regis, aut Regine Romanorum olim Aquisgrani obſervatum fuit. Incipit: "Ad conſecrandum ſeu "coronandum Regem alemanie hoc modo procedatur "primo in ecclesia Aquenſi ſit indutus plenis pontifica"libus dominus Archiepiſcopus Colonienſis ex jure regni "debitus conſecrator" etc. Specialiter dein in codice noſtro notantur ſequentes ceremonie: "De jurmento Regis "Romanorum; de ~~corona~~unctione regis; de traditione gladii; "de anulo Regali; de corona regali; de profeſſione "Regis Romanorum; de coronatione Regine; de unctione regine, prophetia"; i. e. Surge illuminare Jeruſalem etc. N. B. vi = mox infra.

Theoderici de Monys collatio.

Seitenstetten, Benediktinerstift, Cod. 31 [heute: Cambridge/USA, Harvard University, Houghton Library,
MS Lat. 121]

(a) Forſitan is eſt, Theodericus de Monaſterio, Theologus Colonienſ. qui vixit Sec. XV. et ſcripſit de vitio proprietatis, ac ſermonem de neceſſaria morum in Eccleſiaſticis reformatione in Concil. Conſtant. 1415. habitum. vid. etiam Hartzheim Bibl. Colon. pag. 303.

His imediate in codice noſtro additur: "Collacio facta
"per Dominum theodericum de Moñys (a) Sacre theologie
"doctorem coram ſereniſſimo principe domino S/: Sigiſmun
"do? :/ Romanorum et Ungarie etc Rege in magna aula"
"regali colonie preſentibus tota univerſitate et clero con.
"gregatis ibidem XIIX. die Novembris Anno M Quadringen.
"teſimo XIIII°. Dominus tecum virorum fortiſſime Scri.
"bitur judicum Sexto quibus verbis celeſtis nuncius an.
"gelus domini effatus eſt illum magni cordis virum Ge.
"deonem" etc.

In fine Collationis Orator imperatori Singulariter commendat univerſitatem, Eccleſiam, Clerum, et Civitatem colonienſem.

Joan. de novo lapide Collatio.

Hanc Collationem excipit alia, hac inſcriptione:
" Collacio facta per Dominum Joanem de novo lapide le.
"gum Doctorem in coronacione illuſtriſſimi principis
"Sigiſmundi Romanorum Regis celebrata Aquisgrani
"Anno 1414. Menſis Novembris die octava. Ad honorem
"et laudem Dei Omnipotentis etiam regali cum provi.
"dentia ſacrum imperium gubernatur" etc. Finis hujus
"orationis eſt: "ut valeas in preſenti laudabiliter reg.
"nare et in ſuturum merearis Sumum Imperatorem
"feliciter contemplari qui eſt Rex regum et Dominus
"Dominantium Deus Super omnia benedictus Amen."

Quis fuerit iſte Joañes, de novo lapide, nullibi reperire potui. Poſt hanc Collationem habetur in noſtro codice Rubrica, Seu Elenchus capitulorum in aurea Bulla contentorum.

N. B. = de — Ceremoniale noſtrum in multis concordat cum Proceſſu in unctione Regis Romanorum apud aquisgranum eſ. quem exhibet Freherus in ſuis notis in Petrum de Andlo, et quam inſpicere licet in libro: Repreſentatio Reipublicæ germaniæ. Norim. aõ 1656. 4. Totus autem actus cum omnibus ritibus, formulis, ceremoniis inaugurationis Regiæ apud aquiſgranum recuſus eſt T. II. Rerum Germanicarum in hiſtoriola electionis Maxim. I. in Regem Rom.

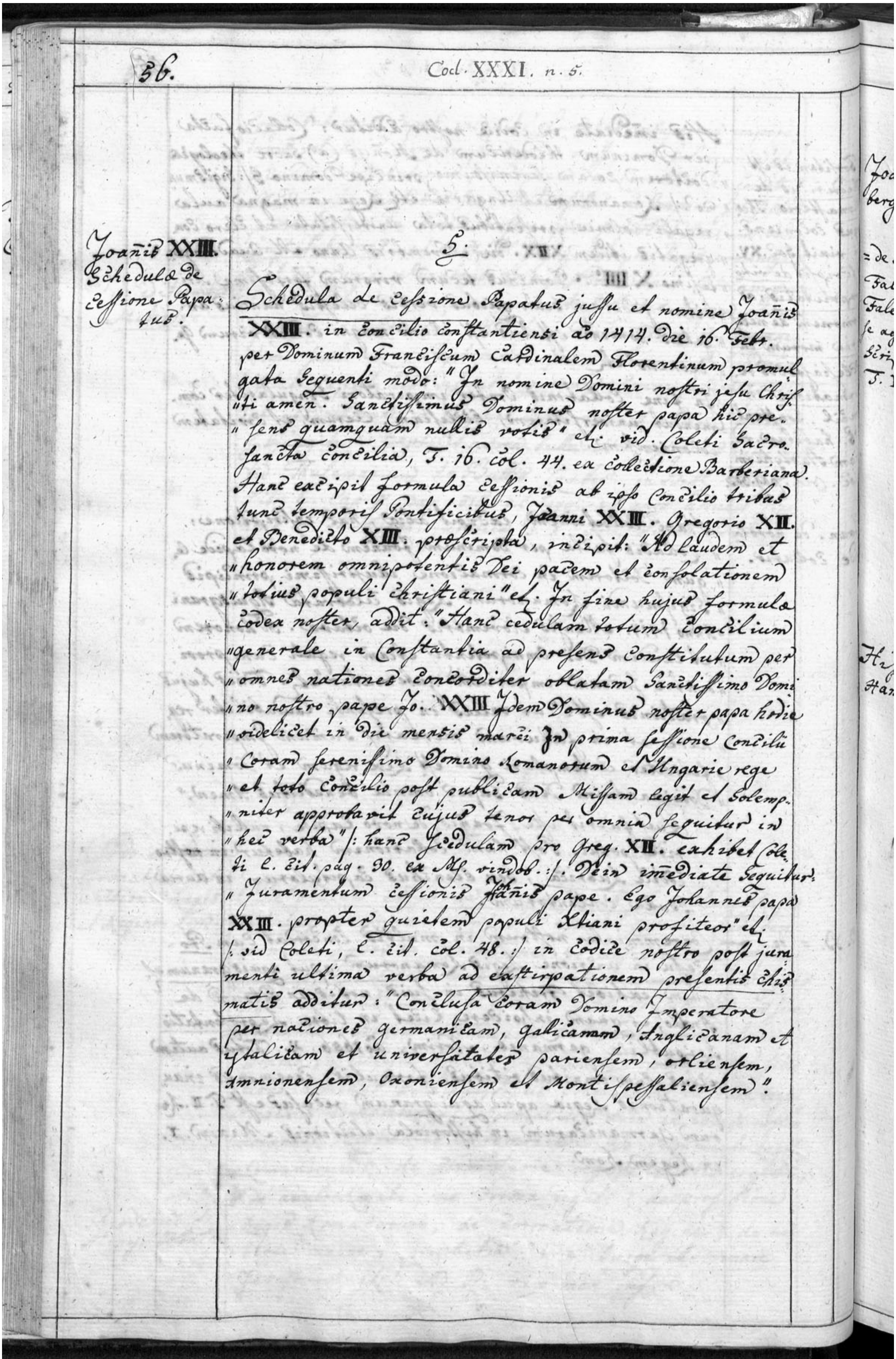

Joañis XXIII. Schedula de ceſſione Papatus.

5.

Schedula de ceſſione Papatus juſſu et nomine Joañis XXIII. in Concilio conſtantienſi aõ 1414. die 16. Febr. per Dominum Franciſcum Cardinalem Florentinum promulgata ſequenti modo: "In nomine Domini noſtri Jeſu Chriſ"ti amen. Sanctiſſimus Dominus noſter papa hic pre"ſens quamquam nullis votis" etc. vid. Coleti Sacroſancta concilia, T. 16. col. 44. ex collectione Barberiana. Hanc excipit formula ceſſionis ab ipſo Concilio tribus tunc temporis Pontificibus, Joanni XXIII. Gregorio XII. et Benedicto XIII. proſcripta, incipit: "Ad laudem et "honorem omnipotentis Dei pacem et conſolationem "totius populi chriſtiani" etc. In fine hujus formule codex noſter, addit: "Hanc cedulam totum concilium "generale in Conſtantia ad preſens conſtitutum per "omnes nationes concorditer oblatam Sanctiſſimo Domi"no noſtro pape Jo. XXIII Idem Dominus noſter papa hodie "videlicet in die menſis marcii In prima ſeſſione Concilii "Coram ſereniſſimo Domino Romanorum et Ungarie rege "et toto Concilio poſt publicam Miſſam legit et ſolemp"niter approbavit cujus tenor per omnia ſequitur in "hec verba" /: hanc ſchedulam pro Greg. XII. exhibet Coleti l. cit. pag. 30. ex Mſ. vindob. :/. Dein imediate ſequitur: "Juramentum ceſſionis Joh Joañis pape. Ego Johannes papa XXIII. propter quietem populi Xtiani profiteor" etc. /: vid Coleti, l. cit. col. 48. :/ in codice noſtro poſt juramenti ultima verba ad extirpationem preſentis ſchiſmatis additur: "Concluſa coram Domino Imperatore per nationes germanicam, gallicam, Anglicanam et ytalicam et univerſitates parienſem, orlienſem, Avinionenſem, Oxonienſem et Montiſpeſſalienſem".

Seitenstetten, Benediktinerstift, Cod. 31 [heute: Cambridge/USA, Harvard University, Houghton Libr

Österreichische Akademie der Wissenschaften, Institut für Mittelalterforschung, Abteilung Schrift- und Buchwesen: manuscripta.at - Mittelalterliche Handschriften in österreichischen Bibliotheken
Permalink: manuscripta.at/?ID=1729

Handschriftencensus - Eine Bestandsaufnahme der handschriftlichen Überlieferung deutschsprachiger Texte des Mittelalters: http://www.handschriftencensus.de/9643